

Uitgangspunten eindtermen Basiseducatie – Nederlands (NT1)

1 Waarom worden de doelen Nederlands (NT1) van de basiseducatie geactualiseerd?

- Het evaluatierapport “Verbreden, verdiepen, consolideren” (2008) van de inspectie volwassenenonderwijs gaf duidelijk de nood aan een actualisering van de doelen voor het leergebied Nederlands (NT1) aan. Een andere aanbeveling was ervoor te zorgen dat het aanbod op een meer flexibele manier kan tegemoet komen aan allerlei vormen van maatwerk.
- Minister F. Vandenbroucke gaf de entiteit Curriculum de opdracht, in samenwerking met het werkveld een geactualiseerde versie van het doelenpakket te ontwikkelen. Het ontwikkelwerk moest ook passen binnen de procedure die is uitgeschreven op basis van wat het “Decreet betreffende het volwassenenonderwijs” (15 juni 2007) bepaalt.

2 Wat beoogt een matrix?

- Een matrix brengt voor een leergebied of een studiegebied alle doelen op een systematische en analytische wijze in kaart. Hij kan eindtermen en basiscompetenties bevatten. Deze matrix bevat eindtermen (als minimale einddoelen).
- Het uitgangspunt is een zo groot mogelijk keuze-aanbod met een zo specifiek mogelijke selectie van doelen te waarborgen in functie van maatwerk. De afnemer van de matrix (bv. de ontwikkelaar van opleidingsprofielen, van maatwerkmodules) selecteert uit de matrix de eindtermen die hij noodzakelijk acht om een opleidingstraject een relevante en consistente inhoud te geven. Alleen de doelen die letterlijk uit deze matrix geselecteerd werden, zullen bekrachtigd worden. Elke geselecteerde eindterm moet geëvalueerd worden.

3 Referenties voor de matrix NT1

- Het beschrijvingskader van de recent ontwikkelde eindtermen moderne vreemde talen van het leerplichtonderwijs (basisonderwijs en secundair onderwijs) heeft model gestaan. Specifiek voor het luik taalbeschouwing is gebruik gemaakt van de taalbeschouwelijke eindtermen Nederlands van het basisonderwijs en de 1ste graad secundair leerplichtonderwijs.
- Voor het geheel aan vaardigheidseindtermen is rekening gehouden met de vigerende eindtermen en ontwikkelingsdoelen Nederlands van de A-stroom en de B-stroom secundair leerplichtonderwijs en de eindtermen Nederlands van het basisonderwijs.
- Het “Raamwerk Nederlands” voor de (v)mbo-opleiding in Nederland (CINOP, 2007) heeft veel nuttige informatie opgeleverd. Ook het “NT1 Handboek voor docenten en opleiders” (Ella Bohnenn e.a., 2009) bood inspiratie.
- Er is geopteerd voor afstemming met de eindtermen van “Aanvullende algemene vorming” van het secundair volwassenenonderwijs die in ontwikkeling zijn.
- In zover mogelijk zijn de doelen uit het eerste opleidingsprofiel NT 1 behouden. Waar noodzakelijk is geopteerd voor een aangepast niveau of een aangepaste formulering.
- Op basis van een algemeen geldend kwalificatieraamwerk van acht niveaus werd een Vlaamse kwalificatiestructuur ontwikkeld. De basiseducatie is een onderwijskwalificatie van niveau 2. Bij het opstellen van deze matrix werd rekening gehouden met de principes van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Voor het decreet betreffende de kwalificatiestructuur, zie: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=14111>.

4 Hoe is de matrix NT1 opgebouwd?

- Het sjabloon voor de voorliggende matrix “Basiseducatie – leergebied Nederlands (NT 1)” is analoog aan het eerder ontwikkelde sjabloon voor het leergebied wiskunde.
- De matrix NT1 is opgebouwd volgens een systeem dat gebruikt wordt voor **alle taalopleidingen** in het Vlaamse onderwijs: per vaardigheid taaltaken met tekstkenmerken, verwerkingsniveaus en strategieën, taalbeschouwing ... Een belangrijk bijkomend element in deze matrix zijn de rollen (zie 4.4).
- De **algemene doelen** zijn geen eindtermen. Het zijn inhoudelijke kapstukken, waaraan de eindtermen worden opgehangen. Eindtermen moeten in principe bereikt worden. Eindtermen met een asterisk (*) moeten nagestreefd worden. Bereiken en nastreven zijn bedoeld zoals bepaald in het “Decreet betreffende het volwassenenonderwijs” van 15 juni 2007.

4.1 Vier vaardigheden

- De matrix is ontwikkeld voor vier vaardigheden: **lezen, schrijven, luisteren en mondelinge interactie/spreken**. Anders dan in het eerste opleidingsprofiel NT 1 wordt spreken niet als afzonderlijke vaardigheid weerhouden. Het werd vervangen door mondelinge interactie/spreken. De klemtoon wordt daardoor op de interactie gelegd. De beperkte invulling van spreken¹ wordt bij in interactie geschoven. Dat is vooral het geval bij het niveau ‘Doorstroom’. Luisteren is wel een afzonderlijke vaardigheid omdat luisteren op zich in de media, in openbare plaatsen zoals stations vaak voorkomt.
- Ook afwijkend van het eerste opleidingsprofiel worden de mondelinge vaardigheden vanaf het startniveau uitgewerkt.

4.2 Taaltaken op drie niveaus

- Om de **graad van complexiteit** van een eindterm te bepalen, is het samenspel tussen taaltaak, tekstkenmerken (zie 4.3), tekstsoort/teksttype (4.7) en strategieën (4.8) van fundamenteel belang.
- Hoofddoel van taalonderwijs is wat cursisten met taal kunnen doen, niet wat ze er over weten. Dat wordt uitgedrukt in **taaltaken**.
- De taaltaken worden geordend in drie niveaus. Functioneren is het minimumniveau om een plaats te kunnen innemen in de samenleving, participeren is het minimumniveau om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving. Doorstroom loopt parallel met participeren, maar voegt er een specifieke focus aan toe: doorstroming naar een aansluitend opleidingsniveau. Beroepsgerichte opleidingen zijn naargelang de opleiding al mogelijk op het niveau functioneren en op het niveau participeren.. Uit dat alles vloeit voort dat sommige taaltaken dezelfde formulering hebben over de niveaus heen. De inhoud is wel verschillend omdat de tekstkenmerken met het niveau variëren. Het zijn dus andere eindtermen.
- In de matrix komen twee **leerlijnen** tot uiting. Een eerste leerlijn gaat van maatschappelijk functioneren over in maatschappelijk participeren. Een tweede leerlijn gaat van maatschappelijk functioneren over in doorstroom. Een cursist die na maatschappelijk functioneren in het traject doorstroom stapt, heeft een specifiek profiel en perspectief – of werkt eraan. Hij wordt geacht vanuit het traject doorstroom een transfer te kunnen maken naar maatschappelijk participeren, ook al wordt hij binnen doorstroom niet expliciet geëvalueerd m.b.t. narratieve en artistiek-literaire teksten.

4.3 Tekstkenmerken

- De tekstkenmerken zijn onderverdeeld in de rubrieken die gehanteerd werden bij de actualisering van de eindtermen/ontwikkelingsdoelen moderne vreemde talen. De tekstkenmerken worden geformuleerd onder de volgende items:

¹ In het Nederlandse Raamwerk (p. 98) bestaat Spreken uit ‘een monoloog houden’ en ‘een presentatie geven’: *‘Met een monoloog wordt bedoeld een langere ‘spreekbeurt’ tijdens een vergadering, gesprek of interview. Monologen kunnen zijn voorbereid, maar vaak is dit niet het geval. De monoloog is langer dan de beurtwisseling bij een gesprek en heeft een duidelijke structuur. Bij een monoloog moet de boodschap duidelijk en eenduidig zijn omdat er – in vergelijking met een gesprek – minder beurtwisselingen plaatsvinden waaruit begrip, bevestiging of juist onbegrip kan blijken. Mensen kunnen toch vragen stellen. Bij een onvoorbereide monoloog gaat veel aandacht uit naar het nadenken over de inhoud (“Wat zal ik zeggen?”) en de formulering ervan (“Hoe ga ik het zeggen?”). Toch zal de leerling ook hier aandacht moeten besteden aan de luisteraar(s) door non-verbaal contact houden en te controleren of de boodschap overkomt. Monologen kunnen plaatsvinden in een tweegesprek, in kleinere en grotere groepen. De toehoorders zijn niet altijd zichtbaar, denk maar aan een telefoon- of VoIP-(internet) gesprek.’*

- onderwerp (bijvoorbeeld: eigen leefwereld en dagelijks leven);
- taalgebruikssituatie (bijvoorbeeld: met aandacht voor digitale media);
- structuur, samenhang en lengte (bijvoorbeeld: af en toe iets langere teksten);
- woordenschat en taalvariëteit (bijvoorbeeld: overwegend eenduidig in de context);
- uitspraak, articulatie en intonatie (bijvoorbeeld: zorgvuldige articulatie);
- tempo en vlotheid (bijvoorbeeld: normaal tempo).

4.4 Rollen

- De doelen en interesses waarmee cursisten een opleiding Nederlands volgen verschillen. Cursisten functioneren in en participeren aan de maatschappij in de context waarin ze leven. Ze nemen verschillende rollen op zich die aan algemene taaltaken een concrete invulling geven of die specifieke talige competenties met zich meebrengen.
- Alle eindtermen kunnen geconcretiseerd worden door invulling in een rol. Dat kan dan bijvoorbeeld worden: “Een cursist kan als consument uit een persuasieve tekst, zoals een advertentie, alle relevante gegevens selecteren”.
- De rollen zijn limitatief: **1) beheerder huisvesting en gezinsadministratie, 2) consument, 3) cursist/student, 4) vrijetijdsbesteder, 5) opvoeder, 6) werkende, 7) werkzoekende**. Ze zijn gebaseerd op de rollen van ‘Doelgericht uit de startblokken’, een lopend maatwerkproject van de Nederlandse Taalunie voor beginnersdoelen NT2 (http://taalunieversum.org/onderwijs/nt2-beginnersdoelen/home/home_start). Enkel de rol ‘ondernemer’ werd niet afzonderlijk weerhouden. Hij maakt deel uit van de rol ‘werkende’.
- Bij de ontwikkeling van modulaire trajecten wordt een duidelijke band gelegd met het belang van de rollen.

4.5 Twee focussen

- Naast de **tekstfocus** onderscheidt de matrix de **zinsfocus en de woordfocus**. Deze worden samengenomen. De tekstfocus loopt parallel met de vaardigheidsdoelen uit het eerste opleidingsprofiel Nederlands. De daarin opgenomen leerlijn “technisch lezen en schrijven” wordt gevat door het samennemen van zins- en woordfocus.
- Zowel de tekstfocus als de zins- en woordfocus zijn gekoppeld aan de tekstenkenmerken van het respectievelijke niveau (functioneren, participeren, doorstroom).
- Lezen en schrijven bevatten naast de tekstfocus een uitgebreide zins- en woordfocus. Luisteren en mondelinge interactie bevatten naast de tekstfocus een beperkte zins- en woordfocus. Wie een opleiding Nederlands volgt, beheerst de taal mondeling algemeen gesproken op een voldoende niveau. De beoogde doelgroep voor de mondelinge vaardigheden zijn o.a. zware dialectsprekers, bepaalde cursisten met een andere thuistaal, cursisten die voor een beroep of (beroeps)opleiding mondelinge taal nodig hebben of die er zelf voor kiezen zich op dat vlak te verbeteren.

4.6 Verwerkingsniveaus

- Traditioneel onderscheiden we bij de taaltaken vier verwerkingsniveaus: **kopiëren, beschrijven, structureren en beoordelen**. Wie een volgend niveau beheerst, beheerst ook de voorafgaande.
- Voor elke eindterm werd op elk niveau (functioneren, participeren en doorstroom) de vraag gesteld op welk verwerkingsniveau de cursist die moet bereiken om er mee te functioneren, te participeren of door te stromen – telkens binnen de afgesproken tekstenkenmerken. Beschrijvend wordt dus niet automatisch gekoppeld aan functioneren. Structurerend en beoordelend worden niet automatisch gekoppeld aan de andere twee niveaus.
- Het kopiërende niveau komt waar relevant voor op het niveau functioneren.

Verwerkingsniveau	Omschrijving	Voorbeelden
Kopiëren	teksten of woorden letterlijk weergeven; er gebeurt geen wezenlijke verwerking van de aangeboden informatie	nazeggen, voorlezen, overschrijven, overnemen, kopiëren
Beschrijven	de aangeleverde informatie inhoudelijk opnemen zoals ze wordt aangeboden of de informatie weergeven zoals ze zich heeft voorgedaan: in de informatie als zodanig wordt geen "transformatie" aangebracht	invullen, selecteren, globaal weergeven, spontane mening geven, beschrijven, navertellen
Structureren	de informatie achterhalen en op persoonlijke en overzichtelijke wijze ordenen, of ook: ze op een dergelijke wijze te horen of te lezen geven	ordenen, rangschikken, samenvatten
Beoordelen	de informatie achterhalen, op een persoonlijke wijze ordenen en beoordelen op basis van informatie uit andere bronnen	beoordelen, (be)argumenteren

4.7 Tekstsoorten en teksttypes

- Bij het formuleren van eindtermen wordt aangegeven met welke **tekstsoort** de cursisten worden geconfronteerd: **informatieve, prescriptieve, persuasieve, narratieve of artistiek-literaire teksten**.
- Een algemeen doel kan meerdere tekstsoorten bevatten, een eindterm bevat slechts één tekstsoort. Anders zijn selecties of keuzes niet echt mogelijk. In principe worden in elke eindterm één of enkele **teksttypes** toegevoegd na het voorzetsel 'zoals'. Daardoor wordt het ingebrachte teksttype indicatief, niet limitatief. Bedoeling is de teksttypes vrij algemeen te benoemen – zonder connotatie naar een rol bijvoorbeeld -. Ook zou er over functioneren, participeren en doorstromen in combinatie met de tekstkenmerken een moeilijkheidsgraad duidelijk moeten worden. Een enkele keer kan er 'met name' (= limitatief) staan.

Tekstsoort	Omschrijving	Voorbeelden van teksttypes
Informatieve teksten	het overbrengen van informatie	artikel, brief, documentaire, e-mail, folder, formulier, (telefoon)gesprek, interview, mededeling, nieuwsitem, schema, tabel, uiteenzetting, verslag
Prescriptieve teksten	het rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger	gebruiksaanwijzing, handleiding, instructie, opschrift, publieke aankondiging, waarschuwing
Persuasieve teksten	het aanzetten tot handelen of tot de vorming van een mening	betoog, commentaar, debat, discussie, oproep, pamflet, (verkiezings)propaganda, reclameboodschap
Narratieve teksten	het verhalend weergeven van feiten en gebeurtenissen	chanson/song, dagboek, film, luisterboek, reisverhaal, relaas, reportage, stripverhaal, verhaal
Artistiek-literaire teksten	expliciete aanwezigheid van een esthetische component	gedicht, kortverhaal

- Eenzelfde tekst kan onder verschillende tekstsoorten geklasseerd worden. Dat begint al met het gehanteerde perspectief: dat van de maker of dat van de gebruiker. Een reclametekst kan heel creatief met taal omgaan en zo artistiek-literair worden. De lezer/kijker/luisteraar kan ervan genieten ook als de aangeprezen producten volledig buiten zijn gezichtsveld vallen. Een editoriaal in een krant kan tegelijk narratief, informatief en persuasief zijn.
- Bepaalde tekstsoorten zijn in de regel moeilijker dan andere. Zo zijn informatieve, prescriptieve en persuasieve teksten doorgaans gemakkelijker dan narratieve of artistiek-literaire teksten. De informatie ophalen uit een eenvoudig gedicht (artistiek-literair) bijvoorbeeld is in principe moeilijker dan de informatie ophalen uit een eenvoudig schema (informatief). En het schrijven van een eenvoudig betoog (persuasief) is complexer dan het schrijven van een eenvoudige waarschuwing (prescriptief). Dat neemt niet weg dat ook binnen eenzelfde tekstsoort de moeilijkheidsgraad van teksten sterk kan variëren. Zo is in principe een opschrift eenvoudiger dan een gebruiksaanwijzing (allebei prescriptief) en een mededeling eenvoudiger dan bijvoorbeeld een verslag (allebei informatief).

4.8 Strategieën

- Strategieën helpen een cursist een taalkaak gericht en efficiënter uit te voeren. Het zijn planmatige technieken, procedures, handelwijzen die elke taalgebruiker min of meer bewust hanteert en die door onderwijs ontwikkeld en versterkt worden.
- De strategieën gelden enkel voor de tekstfocus.
- Strategieën moeten **bereikt** worden: je moet ze kunnen toepassen in een niveau, met alle teksten van dat niveau. Bijgevolg worden de eindtermen en de strategieën altijd gecombineerd aangeboden. Naargelang van de taalkaak zal de ene of de andere strategie meer nadruk krijgen. Maar de strategieën zelf blijven dezelfde – al varieert de moeilijkheidsgraad ervan met het niveau van de teksten. Het pakket strategieën geldt per vaardigheid als één eindterm.
- De strategieën zijn volledig parallel met wat ontwikkeld wordt voor 'Aanvullende Algemene Vorming Nederlands' in het secundair volwassenenonderwijs. Ze zijn gebaseerd op de strategieën Nederlands 1ste graad secundair leerplichtonderwijs A-stroom met als concretisering de eindtermstrategieën moderne vreemde talen.

4.9 Attitudes

- Een attitude drukt een bereidheid uit actie te ondernemen.
- Elke attitude geldt als na te streven eindterm. Daarom staat er een asterisk * bij.
- Zoals dat het geval is voor de strategieën worden ook de attitudes per vaardigheid opgenomen.

4.10 Taalbeschouwing

- Taalbeschouwing is de kennis die, via inzicht in allerlei taalverschijnselen en reflectie op eigen en andermans taalgebruik, de ontwikkeling van de vaardigheden ondersteunt. Bijgevolg worden de eindtermen en de taalbeschouwing altijd gecombineerd aangeboden. Naargelang van de taalkaak zal het ene of het andere aspect meer nadruk krijgen.
- De **ondersteunende kennis** is geformuleerd in aansluiting bij de eindtermen en ontwikkelingsdoelen Nederlands taalbeschouwing in het basisonderwijs en de 1ste graad secundair leerplichtonderwijs. Het onderliggende document "Taalbeschouwelijke begrippen en termen" lijst de begrippen op die de cursist – met of zonder de bijhorende termen - op elk van de drie niveaus moet kennen en kunnen gebruiken. De toevoeging van een graadteken (°) voor een begrip geeft aan dat de cursist wel het begrip moet kennen en kunnen gebruiken, maar dat hij de term waarmee het benoemd wordt, niet zelf moet kunnen hanteren.
- Per niveau geldt het geheel aan taalbeschouwing als één eindterm, d.w.z. inclusief de opgelijste begrippen en termen. Die eindterm moet met de cursisten bereikt worden.

4.11 **Communicatiepartners**

- Communicatiepartners (soms ook '**publiek**' genoemd) worden niet opgenomen. Om maatschappelijk te kunnen functioneren, participeren of doorstromen moet elke taalkaak uitgevoerd kunnen worden met de bijhorende communicatiepartner. Of de taak daardoor moeilijker of gemakkelijker wordt, doet niet ter zake. Enkel 'voor eigen gebruik' wordt ingebracht waar het relevant is.